

„És megtöltötte őket a föld” – a rabszolgaság előszobája a szellemi hanyatlás

„Könnyebb kihozni a zsidót Egyiptomból mint Egyiptomot kihozni a zsidóból” – tartja az ismert mondás.

Az egyiptomi kivonulás óta persze sok víz lefolyt a Níluson és számos kivonulás után e mondásnak is többféle változata terjedt el.

Ahogy az éppen aktuális tórai heteszakasz is rávilágít: minden nagyobb folyamat az emberi lelkekben kezdődik el. Az egyiptomi rabszolgaság és elnyomtatás keserű emlékei nyitányában ezt olvashatjuk:

„És Izrael fiai gyümölcsöztek, hemzsegték, sokasodtak, megerősödtek, nagyon-nagyon, és megtelt velük a föld [vátimálé háárec otám].” (Mózes 2., 1:7)

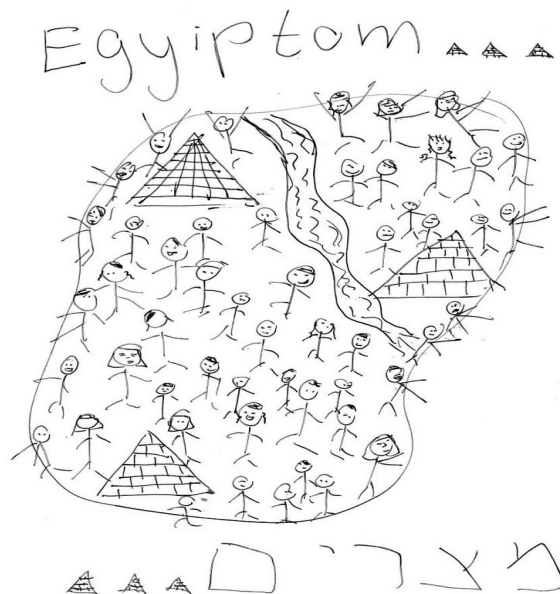
Ez utóbbi kifejezés héberül kétféleképpen is olvasható. Nemcsak úgy, hogy a föld telt meg Izrael fiaival, hanem úgy is, hogy éppen fordítva: Izrael fiai teltek meg a földdel.

Ezen belül pedig ismét kétféle – egymástól nem feltétlenül független – olvasat adódik: Izrael fiai **Egyiptom szellemiségével** töltekeztek meg túlságosan, vagy pedig magával a „földdel”, azaz az evilági létezés **fizikai valóságával**.

Bármelyik utat is válasszuk, az üzenet egyértelmű: a rabszolgaságot nagy jólét előzte meg, és az azt gyakran kísérő szellemi hanyatlás¹.

Az talán kevésbé szorul magyarázatra, hogy mi a gond azzal, hogy Ábrahám, Izsák és Jákob leszármazottai Egyiptom szellemiségét kezdték el követni. Egyiptom általánosságban minden zsidó száműzetés, szétszórattatás [*gálut*] szimbóluma. Így bármilyen országban is élünk, az egyik fontos feladatunk ez: **nem eltanulni más népek rossz szokásait**.

¹ Mondhatjuk persze, hogy az egyiptomi rabszolgaságot az Örökkévaló már Ábrahámnak megígérte (ld. Mózes 1., 15:13), így aztán nem hibáztathatjuk vele a későbbi nemzedékeket. De ez nem lenne a teljes igazság, hiszen az egész történet kibontakozásában láthatjuk, hogy hogyan változnak az isteni terv részletei (például magának a rabszolgaságnak az időtartama 400 évről 210 évre, ld. Rási, Mózes 2., 12:40).

Impresszum

Az omek szó jelentése: *mélység*. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség • **Székhely:** 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2. • **Felelős kiadó-szerkesztő:** Szántó-Várnagy Binjomin rabbi
Rajz: Farnadi-Jerusalmi Avija • **Terjesztés:** Vida Ákos • **Megjelenik** 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

Első látásra ez eléggé intoleránsan hangozhat. A minket befogadó, gyakran támogató népekkel való viszonyunkat vajon elsősorban valóban ez a fajta tartózkodás, negatív hozzáállás határozná meg?

A valóságban ez azonban az éremnek csupán egyik oldala.

„Rabbi Elázár mondta: nem száműzte a Szent, Áldott Ő Izraelt a népek közé másért, csak azért, hogy jövevények [betérők] csatlakozzanak hozzájuk, ahogyan írva van:

’Bevetem velük a földet magamnak’ – mi másért vet az ember, mint azért, hogy arathasson?’ (Peszáchim 87b, Hoséa 2:25 alapján)

A tórai hagyomány tehát igenis elismeri azt az értéket, ami a világ népei között rejtőzik. Sokszor fogalmazzák meg ezt a jelenséget úgy, mint a Teremtéskor szerteszórt **„szent szikrák” összegyűjtése** (Árizál, azaz Jichák Luria rabbi (1534-1572) kabbalisztikus filozófiája nyomán).

Ezek a szikrák mindenhol ott vannak, és a mi feladatunk az, hogy összegyűjtsük őket. Ahogyan ott vannak a más népből származó embereken, akikben a Tóra gondolatainak hallatán felébred a vágy, hogy csatlakozzanak a zsidó néphez, úgy ezek a szikrák az egyes népekben is ott vannak.

Ahogyan az embereknek vannak erősségeik és gyengeségeik, ugyanúgy a népeknek is. Mindnyájan, zsidók és nem zsidók egyaránt szembenézünk kihívásokkal, amiknek csak nehézségek árán tudunk megfelelni.

Ezért amikor más népek között vagyunk, két dologra kell odafigyelnünk: egyrészt arra, amit ők jól tudnak, amiben erősek, amit mi megtanulhatunk tőlük. Másrészt pedig arra, amiben gyengék – a hiányosságaiktól távo-

lodjunk el, és semmiképpen ne engedjük, hogy ránk ragadjanak.

Ezért hallhatjuk a Tóra kritikus hangnemét abban, hogy Izrael fiait *„megtöltötte a föld”*, vagyis az *„egyiptomiság”*, annak is a negatív részei, az Egyiptom földjét, országát és népét jellemző rossz szokások.

A mondat másik kritikus olvasata nem Egyiptom földjéhez kapcsolódik, hanem a *„földhöz”*, vagyis a világ fizikai valóságához általában.

„Ezüstöt az olvasztótégely, aranyat a kemence, az embert pedig a dicsérete vizsgálja.” (Példabeszédek 27:21)

Talán a legtöbbet az árulja el az emberről, hogy mit dicsér, mi iránt lelkesedik.

Két fontos pólusa van a világnak: a fizikai, kézzelfogható világ [*gásmiut*], és a szellemi világ, az intellektus és a spiritualitás [*ruchniut*]. Ha az embert *„megtölti a föld”*, akkor a fizikai dolgokhoz vonzódik: étel, ital, szórakozás, gazdagság.

Ha azonban szellemi ember, akkor képes arra is, hogy értékelje azokat a dolgokat, amik nem kézzelfoghatóak: egy jó imádkozás, egy jó tórai gondolat, magyarázat, békesség a közösségben, a családban, kiegyensúlyozott kapcsolat a Teremtővel.

Mindaddig, amíg a jólét eszköz és nem cél, kiválóan szolgálhatja az ember szellemi életének nyugodt fejlődését. Azonban fontos, hogy idejében észrevegyük, ha a lelkesedésünk középpontjába a fizikai világ kerül.

Például semmi rossz nincs abban, ha várjuk és élvezzük a sábeszi lakomát. Amíg azonban a lakoma nagyobb esemény a szemünkben az imánál és a tanulásnál, addig még szükséges dolgozni a prioritásainkon.

Milyen „házakat” kaptak jutalmul az önfeláldozó szülésznek?

Mózes második könyvének legeleje nemcsak az elnyomásról és a Fáraó gonosz terveiről szól.

Egy másik különösen hangsúlyos téma a szülésznek hősiessége, önfeláldozása.

Nekik ugyanis a Fáraó azt parancsolta, hogy a születendő fiúkat öljék meg, és kizárólag a lányokat segítsék a világra jönni. Ők azonban nem a Fáraó parancsát követték, hanem a saját szívüket: hiszen „féltek az Örökkévalótól” (1:17).

Elképesztő dolog: rögtön azután, hogy szembesültek ezzel a véres, erőszakos diktátorral, aki nem riadt vissza attól, hogy alattvalói közül éppen az újszülöttekre támadjon rá, akik a leginkább védtelenek, ártatlanok, az első, ösztönös reakciójuk nem az önvédelem volt – noha erre minden okuk meglett volna.

Tudták, hogy ha a Fáraó ártatlan gyerekek megölését képes megparancsolni, akkor két lázadó szülésznek kivégzése aligha jelenthet erkölcsi dilemmát számára. Ők mégis megpróbálták, amit tudtak, és kitaláltak egy kifogást, csak azért, hogy legalább egy árnyalatnyi esélyt adjanak a Gondviselésnek, hogy kímélje meg az életüket:

„Nem olyanok a héber asszonyok, mint az egyiptomi asszonyok, mert erősek ők. Még azelőtt, hogy megérkeznek hozzájuk a szülésznek, már megszülnék.” (1:19)

Így is lett. Nem találjuk sehol a Tórában azt, hogy a szülésznek bármiféle büntetést kap-

tak, vagy akár csak gyanúba keveredtek volna.

Éppen ellenkezőleg: kétféle jutalomról is ír a Tóra, ami a hősiessé szülésznek jutott. Az egyik az, hogy a nép valóban sokasodott és szaporodott, pontosan úgy, ahogyan ők akarták, amiért ők az életüket is hajlandóak lettek volna feláldozni (ld. 1:20).

A másik pedig az, hogy „házakat” kaptak:

„És történt, mivel féltek az Örökkévalótól a szülésznek, és csinált nekik házakat.” (1:21)

De vajon miféle házakról lehet itt szó?

Elég tág a fogalom, és az sem világos, hogy hogyan függ össze az istenfélelemmel.

Rási magyarázata szerint *kohénok, lévíták és királyok házait* kaptak jutalmul (ld. Szotá 11b). Mivel a két szülész a hagyományos magyarázat szerint nem más mint Mirjám és Jochebed, Mózes nővére és anyja, akik álnéven szerepelnek (ld. Rási, 1:15).

Jochebedtől, Mózes anyjától, a folytatásban valóban Áron főpap származik, Mirjám pedig a Dávid házi királyok ősevé válik (anyai ágon)².

Rásbám, Rási unokája, és még számos más középkori magyarázó másképpen értelmezi ezt a mondatot: nem az Örökkévaló, hanem Fáraó volt az, aki házakat készített a szülésznek, és korántsem jutalomként, hanem azért, hogy felügyelje őket, hogy ne lázadhassanak fel a későbbiekben a szava ellen.

2 Az, hogy Rási mit ért pontosan azalatt, hogy „*lévíták házai származnak tőle*”, már kevésbé egyértelmű, hiszen látszólag a helyzet pontosan fordított: nem Jochebedtől és Mirjámtól származik Lévi, hanem ők mindketten Lévi leszármazottai.

A prágai *Máhárál* rabbi magyarázata szerint a „ház” szó általánosságban többféle részletet magában foglaló egységet jelöl. Ezzel értelmezi a fenti talmudi magyarázatot a kohénok, lévíták és királyok házairól.

Hol találhatunk még a Tórában hasonló logikai kapcsolatot? Ahol az istenfélelem és a „ház” fogalma egyszerre megjelenik? Nemrég olvastuk Jákob éjszakai látomásának történetét:

„*És megijedt, és azt mondta: milyen félelmetes ez a hely! Nem más ez, mint Istennek a háza, és ez az égnek a kapuja.*” (Mózes 1., 28:17)

Ezen észrevétel és *Máhárál* fenti logikája nyomán azt mondhatjuk, hogy a „ház” a **Tórában a teljesség szimbóluma**. Jákob volt az, akiben az ősatyák fejlődése kiteljesedett, és mind ő, mind a szülészők az istenfélelem érdemében jutottak el ehhez a fajta teljességhez.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 15:26 és 16:04 között.

Szombat kimenetele: 17:15.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:39-ig.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

Szombat reggel 8:30-tól tanulunk, 9:00-tól imádkozunk.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

ÚJDONSÁG! Digitális imakönyv: telefonról is követhető, héberül gyakorolható szövegek az imakönyvből, a Tórából és Eszter könyvéből. <https://betjehuda.hu/digitalis-imakonyv/>

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában január hónapban:

Január 11-én, *Vájechi* szombatján és
Január 25-én (**jövő héten**), *Váéra* szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

Az OMEK MAGAZIN IV. évfolyam 13. számát

Winkler Miksa adományozta édesapja

Avigdor ben Szimche

emlékének szentelve, akinek *Tévét hónap* 15-én van a 29. jorcájtja.

Legyen a tanulásunk, inspirációnk a lelke felemelkedésére!